

KLEMENS VON METTERNICH:

AFORISZTIKUS MEGJEGYZÉSEK A MAGYAR ÁLLAPOTOKRÓL.

AZ 1844. ÉV VÉGÉN.

Magyarország már a forradalom poklának tornácán áll. Ott, ahol a *régi* kimerült, az *új* pedig még nem született meg, a dolgok állása olyan következményekre vezet, amelyek *lényegükben* ugyanazok, *formájukban* azonban különböznek: a *lényeg* az, hogy a dolgok egyik rendjét egy másik és jobb rend váltja fel. Ha az átmenet a durva erőszak útján valósul meg, akkor *forradalomnak* nevezzük, ha viszont törvényes úton megy végbe, akkor a *reform* jegyét viseli.

*

Hajdan ez volt minden kérdés előkérdése: vajon a magyar állapotok elkerülhetetlen megváltoztatását a kormány a fennálló alkotmány alapján valósítsa-e meg, vagy pedig a tiszta monarchia alapján? A király ezen irányok közül az első mellett foglalt állást, és teljes meggyőződés szerint ez helyes és okos döntés volt!

Azokat a törvényes fogalmakat és formákat, amelyek évszázadokat túléltek, nem lehet hatalmi szóval eltörölni. Ha egy helyzetet a legnyilvánvalóbban meg kell változtatni, ezek a fogalmak és formák a *reformáló hatalomnak* szilárd – és *történelmi* értéke következtében semmivel sem pótolható – alapjául szolgálnak. De ha ezeket félredobnánk, az *alkotmányos* viszonyoknak *abszolút* viszonyokká való átalakítása korunkban megvalósíthatatlan vállalkozás lenne.

Miután annak a vállalkozásnak, hogy Magyarországot egy jobb jövő felé vezessük, az irányáról már vitatkozni sem érdemes (hiszen ezt már tisztáztuk), az elvégzendő feladat a vállalkozás *végrehajtására* korlátozódik. Ehhez a feladathoz tartozik a kormány által *választott* kiindulópont világos kijelölése, és az eszközök és célok helyes *kiválasztása*.

A *kiindulópont* az *igazság értelmében* felfogandó alkotmány. Ennek kell hangsúlyoznia a korona jogait, és ennek kell meghatározni az ezek érvényesítéséhez alkalmas eszközöket.

Vannak hangok, amely azt állítják, hogy az *öröklött alkotmány* nem adja meg a mű megvalósításához szükséges eszközöket. Még ha ezt el is fogadnánk (noha érzéseim berzenkednek ellene), a királynak a kísérlet sikertelensége esetén rendelkezésére állna az az erő, amelyet a fordított sorrend nem volna képes nyújtani. A csatákat szabályszerűen kell elindítani. A sereget előőrsre, ütőképes törzsre és tartalékra kell felosztani. A tartaléknak nem szabad sem az élcsapattal, sem a főcsapással összekeverednie: legyen felfegyverkezve, de viselkedjen nyugodtan, és várjon arra a pillanatra, amikor felszólítják, hogy lépjen közbe.

*

Néhányan félnek attól, hogy az *öröklött alkotmány felélesztése* könnyen és előre nem látott módon a *képviselési rendszer* kialakulásához vezethetne.

Másrészt az utóbbi időben az ellenzék a magyar alkotmánynak *képviselési alkotmánnyá* való *átalakítását* helyezte kilátásba.

Mind a konzervatívok aggodalmai, mind a radikálisok vágyai egy és ugyanazon tévedésen alapulnak: mindkét párt azt feltételezi, hogy *Magyarország alkotmánya jelenleg nem képviselési alkotmány*; pedig annak, ami már megvan, nem a jövőben kell *megvalósulnia!* Hogy ne tévedjünk, meg kell határozunk a *képviselési* és a *rendi* alkotmány között fennálló különbséget. Az előbbiben a *törvényhozó hatalom* meg van osztva a fejedelem és a rendek

között; az utóbbiban a rendeknek csak bizonyos – leginkább az adózásra vonatkozó – korlátozott *hozzájárulási joguk* van. Ha ebből a nézőpontból tekintjük – és ez a gyakorlatias nézőpont – az öröklött alkotmány képviseleti, amelynek formái kétségtelenül olykor sajátosak, de ez nem érinti a *dolgok lényegét*. – Azok, akik a képviseleti rendszer behatolásától félnek, összetévesztik a magyar alkotmányt a régi *németországi rendi alkotmánnyal*, amelynek a magyar alkotmánnyal csak kevés közös vonása van. A radikális vágyak másra irányulnak: *a modern, a népszuverenitás alapján álló rendszer bevezetésére* — egy olyan rendszer bevezetésére, amely az észak-amerikai és a francia forradalomból indul ki; vagyis olyan tényekből, amelyek az első esetben egy modern elméletek alapján létrejött köztársaságban, a második esetben hasonló elméletek alapján létrejött névleges monarchiában valósultak meg. Ezek olyan vállalkozások, amelyek csak egy *társadalmi fordulat következtében* érvényesülhetnek. Volt már Magyarországon ilyen fordulat? Biztosan nem!

Magyarországnak – sok vonatkozásban – az ó-angol alkotmányhoz hasonló alkotmánya van; ez nem német értelemben vett *rendi alkotmány*, hanem *a király szuverenitásán alapuló képviseleti alkotmány*; ezért a kormány nem egy már fennálló helyzet bevezetése miatt, hanem *a demagóg*, az öröklött alkotmány lényegével közvetlenül szembenálló elemek behatolása miatt aggódik.

*

Minden államban – kiváltképpen pedig a képviseleti államokban – *a formáknak* óriási szerepük van. – Magyarországon az utóbbi fél évszázad során nagyon lényeges formák vagy elveszítették eredeti jellegüket, vagy teljesen megszűntek. Csak néhányat említek meg.

Többség fogalma és jelenléte mindenütt az államok belső nyugalmanak, valamint a mind kifelé, mind befelé érvényesülő hatalmának alapfeltétele. Mind a tiszta, mind a vegyes monarchiában az engedelmesség többsége a nyilvános nyugalom záloga. Azokban az államokban, ahol a törvényhozás a rendekkel egyetértésben határozó államfő joga, üdvös törvények csak a *rendek biztos többsége* tévén léphetnek életbe.

Ez az érzés a magyar hagyomány számára nem hogy nem volt idegen, hanem ebben a hagyományban sajátos formában nyilvánult meg: nevezetesen a gyűlés- és táblaelnökségek ama jogában, hogy döntéseiket a szavazásra jogosultak *pars saniorának* [józanabb részének] állásfoglalása alapján hozzák meg. Ez a hagyomány az utóbbi idők során ténylegesen eltűnt, anélkül, hogy egyidejűleg gondoskodtak volna olyan pótlásáról, amely *figyelembe venné a képviselők szavazatait*.

Nagy létszámú gyűlések – sőt kisebb létszámúak is – szigorú szabályok nélkül nem valósíthatnak meg üdvös célokat. Hová jutottak a megyegyűlések és az országgyűlési táblák elnökségeinek állásfoglalásai? Az utóbbiaknál nem az-e a helyzet, hogy a karzatnak befolyása van, sőt talán neki van a legnagyobb befolyása?

Alaposan szemügyre véve, az *alsó tábla* nem több, mint *olyan hatóság, amely a kerületi üléseken megfogalmazott határozatokat regisztrálja, és azoknak a felső tábla elé való terjesztését lehetővé teszi*.

Ha azt akarjuk, hogy az országgyűlések az ország javát szolgálják, ügyrendjüket alapján véve meg kell reformálni. Ehhez más birodalmak tapasztalati olyan példákkal szolgálnak, amelyeket figyelembe kell venni. Vajon Angliában, Franciaországban, vagy akár az Egyesült Államokban a karzatnak szava van-e? Vajon ott az elnökségnek nem áll-e minden eszköz a rendelkezésére, hogy *fenntartsa a szabad vitához elengedhetetlenül szükséges rendet*? A napirend nincs-e szigorúan meghatározva? Vajon Angliában egyes képviselők tehetnek-e olyan javaslatokat, amelyeket meghatározott idővel előbb nem jelentettek be? Ha ez nincs így, megnyílik annak a szabad útja, hogy döntések *félrevezetés* következtében szülessenek meg. Röviden szólva, elgondolható-e egy gyűlés szabályok nélkül, egy eljárás forma nélkül? –

Biztosan nem! Ha tehát Magyarországot jobb helyzetbe kívánjuk hozni, ragadjuk meg azokat az eszközöket, amelyek ezt a vállalkozást egyedül lehetővé teszik.

*

Az a rendszer, amely Magyarországon és Erdélyben az utóbbi évtizedekben érvényesült, *negatív* volt. A szembenálló tábornak legfeljebb olyan kezdeményezéseket engedett meg, amelyek a kidolgozandó javaslatokat a rendekre bízta. Azt, hogy ebből az eljárásból milyen kevés eredmény született, a tapasztalat világosan megmutatta. A tapasztalat világosan bebizonyította, hogy ettől az ügymenettől semmi jó sem várható – miközben a rendek követelése olyan mértékben növekedtek, amilyen mértékben a királyi hatalom csökkent. Minden országnak mindenekelőtt arra van szüksége, hogy *kormányozzák*; ha a magasabb szinten meggyengül a kormányzó hatalom, amelyre a törvények ráruházzák a kormányzás jogát és kötelességét, akkor az alacsonyabb szinteken bukkannak fel azok a hatalmak, amelyek átveszik ezt a feladatot – akkor is, ha azt csak korlátozott mértékben tudják ellátni. Ez történt Magyarországon. Abban a mértékben, amelyben az országgyűlések sikeresen beleszóltak a korona jogaiba, a megyegyűlések korlátozni kezdték az országgyűlések jogait, mígnem ők is a koldusnemesség pálcája alá kerültek. Ha Magyarországon nem volnának meg az ottani társadalmi állapotoknak megfelelő sajátosságok, és az ország nem volna a császárságnak törvényhozásilag és közigazgatásilag elválasztott, politikailag azonban elválaszthatatlan része, Magyarország és Erdély már régen a nyílt forradalom zsákmányává vált volna. Ezt csak a két országban fennálló különleges körülmények akadályozták meg. Noha a forradalom nem lángolt fel, azért a forradalmi elemek a két országban nem kevésbé vannak jelen, és ha nem parancsolnak nekik megálljt, a régi épületet el fogják hamvasztani.

A megmentés első lépései elindultak. Továbbiaknak kell megtörténniük, és végig kell őket vinni, ugyanis végrehajtásuk elmulasztása elkerülhetetlenül a nyílt forradalom kitöréséhez vezetne. Ott, ahol a helyzet olyan, mint jelenleg Magyarországon, ez a helyzet nem marad fenn, hiszen nem maradhat fenn. – Magyarországot a királyi gondoskodásnak *racionális* állapotba kell vezetnie, vagy pedig a maga kereste útra fog lépni: vagyis egy olyan útra, amely arra hasonlít, amelyet az áramlatok árvíz idején követnek – tekintet nélkül azokra a pusztításokra, amelyeket véghezvisznek.

*

Magyarországon még szunnyad egy elem, amely már megindult fejlődése révén feltartóztathatatlan módon lényegesen befolyásolni fogja az ország sorsát: a *városi polgárság*. Ennek a mindenkor számottevő elemnek olyan tulajdonságai vannak, amelyek – ha helyesen kezeljük őket – az államok állapotára és a kormányok helyzetére előnyösen, ha viszont helytelenül, akkor hátrányosan hathatnak.

Városok *csakis* egy kibontakozó civilizáció talaján keletkeznek; a társadalmi állapotok visszafejlődése során is létrejöhetnek, de akkor csak a durva erőszak elleni védekezésékként. Az előbbi esetben kereskedelmi csomópontokká válnak, az utóbbiban megerősített várakká. Mindkét esetben létrejöttük alapja a *felfokozott erő, amelyet a társulás hordoz magában*.

A társulás tényleges létrejötte egyrészt kiterjedéssel másrészt viszont elzárkózással is jár – ahogyan ez minden *megtervezett* alakulat esetében történik. A városi mentalitás *önzéshez* vezet: arra törekszik, hogy *állam legyen az államban*, ezért ellenőrzésre és vezetésre szorul.

Létrejöttékor és kibontakozásának kezdeti korszakában a városi szellem már kezében tartja a legfőbb hatalmat, hiszen az új alakulatnak szüksége van arra, hogy a kormányzat megvédje az őt körülvevő közösségtől. Abban a mértékben, amelyben a testület a kormány ernyője alatt megerősödik, felébred benne az a tendencia, hogy felfelé emancipálódjon, lefelé viszont

elnyomást gyakoroljon. A városok természetes tendenciája az oligarchisztikus tendencia, amely idővel és a körülmények változásával átmegy a demokratikus tendenciába. – E tendenciák mindegyike az igazi monarchikus gondolat ellenében hat, és ezért mindig a kormányok beható figyelmére tart számot.

A város lényegének természete a zártságra való törekvés. Ugyanakkor a városnak védelemre van szüksége azzal a veszéllyel szemben, amelyet az jelent, hogy egy harmadik erő elismert jogait kívánja csorbítani. Ezt a védelmet e közösségeknek egyedül a kormányzat tudja nyújtani, ez a körülmény viszont az említett tendencia kinövésével szemben hatékony eszközt jelent. Magyarországon a városoknak megyei hatóságok jogtalan beavatkozásaival szemben különösen szükségük van a királyi védelemre, és (noha lényeges kivételek is vannak) e vonatkozásban olyan a viszonyuk a királyhoz, illetve a hatóságokhoz, mint amilyen viszonyuk volt egykor a Római Szent Birodalomban a szabad városoknak a védelmező császárhoz, illetve az őket körülvevő domíniumokhoz. Magyarországon csak a legújabb korszakban jelent meg az a kísérlet, amely a király városvédő jogának kárára közelíteni kívánja egymáshoz a városokat és a megyei hatóságokat. Ez olyan jelenség, amelyet egyedül a királyi hatalom meggyengülése és az országban behatolt demokratikus szédelés tett lehetővé, és amelynek hamarosan köddé kell válnia. Manapság nyitva van annak az útja, hogy a kormány a városok jogállását a lehető legjobban szabályozza. *Ezt meg kell tennie, mivel megteheti.*

*

Magyarország nemzeti iparának megelevenítésére törekszik. Ez természetes törekvés; viszont más kérdés a cél megvalósítására bevetendő eszközök megválasztása. Ez a választás a pártszellemnek, továbbá nem csupán a tömegek, hanem a kezdeményezők alapvető tudatlanságának az eredménye.

Az ipar kialakulása a civilizáció természetes következménye, de ennek építményét alulról kell kiépíteni, hacsak nem akarjuk, hogy hagymázos szándékokban oldódjon fel. Nos, Magyarországon éppenséggel az ipar felvirágzásához szükséges alapok hiányoznak. Az országnak elsősorban a mezőgazdaság fellendítésére volna szüksége; olyan törvényekre volna szüksége, amelyek védik a tulajdont, és alkalmasak arra, hogy a tulajdont nyilvántartsák; a földnek – minden nemzet gazdagsága alapjának – a megműveléshez munkáskezerekre volna szüksége; a mezőgazdasági termékek értékesítéséhez közlekedési eszközökre volna szüksége. Elsősorban nem gyárakra volna szüksége, mivel a meglévő tőkét más irányokban sokkal jobban fel tudná használni. Gyárak akkor fognak létrejönni, amikor ennek eljön az ideje. Előbb életre hívni őket egyes kísérletek esetén sikerülhet, de ez nagyban lehetetlen!

A magyar jellem olyan, hogy könnyű rászedni. A magyar gondolkodás nagyon érzékeny a *benyomásra*. Mindig kész arra, hogy bedőljön *jelszavaknak*, anélkül hogy törődne ama feltételekkel, amelyek megvalósításukhoz nélkülözhetetlenek. Ezen igazságnak az elmúlt 25 év története a legfényesebb bizonyítéka.

A magyar ipari élet megindításához az első impulzusokat az 1825-1827-es országgyűlés szolgáltatta. Ezek az impulzusok kezdettől fogva a *legabsztraktabb* értelemben vett nemzetiség fogalmához – a *nyelv* fogalmához – kötődtek. Az ország, amelyet abban kellett volna segíteni, hogy a földet legjobban kihasználja és fölös termékeit exportálja, *lóversenyt*, *kaszinókat*, *magyar színházat* és egy olyan milliókba kerülő hidat kapott, amelyhez nem vezetnek járható utak. A királynak az 1843-1844-es országgyűlés megnyitásakor javasolt atyai kezdeményezéseit úgy tekintették, mintha el sem hangzottak volna. Ezek helyett az úgynevezett *védegylet* jött létre: egy olyan egyesület, amelynek titkos célja a hazaárulás, nyilvánosságra hozott célja viszont tiszta képtelenség!

Így áll Magyarország!

Hol van a segítség? Véleményem szerint a segítség kéznél van.

A királynak meg kell ragadnia a kormányzat gyeplőjét, és abban az irányban kell haladnia, amelyet jogai és kötelességei kijelölnek. Az ország anyagi fellendülésének élére kell állnia; mindent meg kell tennie, amit megtehet, és ezt elő kell készítenie a következő országgyűlésre. Ehhez a rendek törvényes, királyi hatalmán kívül eső segítségére sincs szüksége. A kormánynak közvetlenül két eszköz áll a rendelkezésére:

Az egyik a jelzálogbank felállítása; a másik a belső utak létrehozásához szükséges előmunkálatok elvégzése. Ennek három irányban kell megtörténnie: az utak, a vasutak és a folyami hajózás irányában.

Csak a kormány képes arra, hogy elkészítse a terveket, felbecsülje a költségeket, meghatározza a vállalkozás kezdetét – különös tekintettel az időpontra, a munkaerőre és a pénzügyi fedezetre.

Ha a király ilyen javaslatokkal lép a legközelebbi országgyűlés elé, és közben az országot erős kézzel kormányozza, a pártoknak az üres elméletek és viták területén kifejtett törekvéseit a kormányjavaslat ereje köddé változtatja.

*

Magyarországon – miként az egész emberi társadalomban – a gondolkodásban két irány áll egymással ellenségesen szemben: a *megtartó* és a *romboló* irány. Az egyes országok pártjainak játékát illetően megfigyelhető különbségeknek nem csupán az az oka, hogy a két párt közül csak az egyik van jelen, hanem az, hogy a körülmények által meghatározott módon elevenebben vagy csupán kevésbé elevenen lépnek-e fel.

A pártszellemre és a pártok tevékenységére alkalmazva az erő és a *gyengeség* viszonylagos fogalmak, amelyek súlyát csak átmenetileg határozza meg híveik száma, hanem inkább maguknak a pártok által követett irányok természetes ereje vagy gyengesége szabja meg.

Melyek azok az utóbbi típusú körülmények, amelyek lehetővé teszik, hogy a magyarországi pártokat besoroljuk? Megkíséreljük ezt az osztályozást.

I. A konzervatív párt

Ez a párt összeolvad a kormánnyal; ereje – éppen úgy, mint a kormányé – a korona jogain és a birodalomban fennálló renden nyugszik. Csak nevében párt, mivel ellenfelei ezen a néven szólítják a harcmezőre.

II. Az ellenzék

Magyarországon nincs egyetlen *ellenzék*, csak *ellenzékek* vannak. A következőkben ezeket kívánjuk bemutatni.

a) Az alkotmányos

Egy ilyen nevet viselő pártnak nincs helye. Helyét a király és a hozzá csatlakozó *konzervatívok* foglalják el. Magyarországon jelenleg nem létezik olyan párt, amelynek jelszava *az alkotmány* volna.

b) A liberális

A francia császárság összeomlása után az európai kontinens nyugati részén megjelent *liberalizmusnak* lejárt az ideje; *szervezetként* immár nem létezik; a *liberálisok* részben a

konzervatív, részben a radikális pártokhoz csatlakoztak, és ha még vannak is egyes hívei, ezek az üres, minden tetterőt nélkülöző elméletek világában élnek.

c) A radikális

Ennek zászlajára esküsznek a magyar ellenzék leghevesebb élharcosai. Hogyan egyeztethető össze e párt elnevezése a magyar állapotokkal?

Kétségtelen, hogy ezek az állapotok *alapos reformra* szorulnak. A *reform* viszont azt jelenti, hogy a fennálló állapotok megjavítása. Ezt akarja a radikális ellenzék? Ebben az esetben egyetértene a kormánnyal. Avagy *rontani* akar a fennálló állapotokon? Magyarországon a reformot nem lehet könnyűszerrel elvégezni. Ennek útja csakis a meglévő jók *fenntartása* lehet!

Ehhez nincs szükség olyan szövetségre, amely *a mozgást* támogatja, hanem elég lenne olyan párt, amely *szembehelyezkedik a mozgással*. A jelenlegi Magyarországon egyetlen pártnak tekinthető pártra sem illik a „*radikalizmus*” megjelölés, amelynek más országokban arra a szándékra utal, amely egy értelmetlen megnevezés mögé bújva az *állandó anarchia* kezére játszik.

d) A magyar

Milyen hatalom ellen irányulhat ez az ellenzék? A királyi hatalom ellen nem, mivel ennek hiányzik a tárgya. A király királysága élén áll, ezt pedig *Magyarországnak* hívják, és ez *Magyarország*, amelynek nemzeti kibontakozása ellen valójában a királynak egyetlen szava sincs, sőt ezt maga is minden racionális módon támogatni törekszik.

A magyar ellenzék alapja ezért csak a többi, a királyság lakosságát alkotó nemzetiség elnyomásának szándéka lehet. Ez az irányzat azonban a magyar ellenzéknek nem teszi *politikai, a trónnal szembenálló ellenzékké*, hiszen célja eléréséhez elsősorban a trón segítségére lenne szüksége.

e) A szeparatista

Nem annyira nyílt, mint inkább titkos hívek tartoznak ehhez az ellenzékhez. Azonban olyan alapon nyugszik-e, amely kiállja a részletes elemzést?

Törvényhozásilag és *közigazgatásilag* Magyarország el van választva a császárság többi részétől. *Politikailag* viszont a császárság egyetlen egység. A császár Magyarország királya, miközben a király Ausztria császára. Magyarországra nézve ennek mi a hátránya? A korona *politikai* egysége minden bizonnyal nem hátrányos, hiszen a politikailag különvált ország – földrajzi helyzete, kultúrájának alacsony foka, iparának elmaradottsága, továbbá azon elkerülhetetlen erőfeszítések következtében, amelyek a szétválást lehetővé tennék stb. – hogyan maradhatna talpon a szomszédos nagy birodalmakkal szemben? Hogy legegyszerűbb formájára vezessük vissza, a szeparatizmus a felkelést hívja segítségül, a felkelés és az ellenállás viszont kölcsönösen meghatározzák egymást, és a meghódításban és hanyatlásban oldódnak fel. Vajon a szeparatisták a kockázatos események ilyen sorára gondolnak-e?

f) A fecsegő

Ehhez tartozik a magyar ellenzékiek nagy többsége. Ide tartoznak azok, akik helytálló ismeretek nélkül, gyakorlati képzettség nélkül divatos frázisokat hangoztatnak, könnyű szerepeket akarnak eljátszani, és ezáltal önző csalók áldozataivá válnak.

Miután áttekintettük a Magyarországon fellelhető ellenzéket, láthatjuk, hogy az igazi, a jobbítás ellen küzdő hatalom *a névtelen káosz, amelyben a pártok játékának átengedett ország* jelenleg leledzik. A dolgok ilyen állása mellett, amelynek jellemzője a gyengeség, az ellenzéki szellem nem képes olyan irányban mozogni, mint amilyenben más viszonyok között haladna.

Ideiglenessége következtében az ellenzések természetében a gyengeség elkerülhetetlen eleme rejlik. Az örök ellenzéki fogalma képtelenség, amely belevész az igazság és a hazugság, a jó és a rossz, a bebizonyítottan hasznos és a bebizonyítottan káros fogalmába. Mivel az erő és *a tartósság* elválaszthatatlan, az ellenzések *múlandóságában* egy beépült gyengeség nyilvánul meg, amely a pártok cselekvésében mindig sietségként és kíméletlenségként jelenik meg. Számukra az elveszett pillanat legtöbbször az elveszett ügyvel egyenértékű.

A kormányok ellenségei csak ott erősek, ahol ők maguk gyengék. Vajon Magyarországon gyenge-e a kormány?

Gyenge, ha nem akar erős lenni, vagy pedig nem fogja fel, hogy erősnek kell lennie. Az erő legtagadhatatlanabb elemei azon a napon a király rendelkezésére állnak, amelyen ezeket meg akarja ragadni; és ezekhez az elemekhez tartozik az az országban általános érzés, miszerint *a dolgok jelenlegi állapotukban nem maradhatnak fenn!* Ehhez az érzéshez csatlakozik az az érzés, miszerint a segítség csak a tróntól indulhat ki; ugyanis az állapotok megjavításának útjában álló ellenzéki csöcselék vizsgálatából az következik, hogy soraikban senki sincs, amely *a helyzetet javító hatalomhoz* képes lenne felemelkedni!

Zólyomi Gusztáv fordítása

(Magyar fordításban megjelent: *Északi Korona*, XV-XVI. sz.)